

Патриархът на българския театър

180 години от рождението на Добри Войников

Името му е свързано с началото на българския театър. Наричат го баща на българската драма и театър. Той е една от най-значимите личности на българското Възраждане: педагог, драматург, общественик, музикален деец и театровед, основоположник на театралното изкуство по родните земи и първият български режисьор на пиеси.

всичко за своя невръстен син. Войников е приет в Шуменското класно училище, където е един от най-талантливите и умни възпитаници. През 1846 г., Добри се явява на годишния театрален изпит. Представя се толкова добре, че успява да разплаче публиката. Сред удивеното множество е и неговият чичо – Андрея Хаджистоянов, който изпраща Войников да учи във френския колеж „Сен Беноа“ в османската столица. Момчето заминава и дълги години не се връща по родните краища. На 25-годишна възраст пътят

те училища“. Междувременно той се занимава и с писане на учебници, чието издаване е подкрепено от родолюбиви българи. В разгара на борбата за църковна независимост Войников също не остава настрана, той така силно се опълчва на гърцизацията, че в крайна сметка е принуден да напусне България и да заживее в Браила. Там той е учител в българското училище, а междувременно издава и вестник „Дунавска зора“. Добри Войников издава историческата драма „Стоян войвода“, която повлиява страхотно на българското емигрантско общество във Влашко. Самият Георги Раковски на смъртния си одър пожелава да прочете творбата на Войников. Родолюбието на шуменския възрожденец не му позволява да склони глава пред османския поробител. Развива научна и просветителска дейност, председател е на революционния комитет в Букурещ. Докато се занимава с народните дела, Войников издава поредната историческа драма – „Райна княгиня“. Тя също като „Стоян войвода“ е изнесена на театрално представление, на което присъства румънския крал Карол I, който изказва удивлението си от пиесата. Следващата творба „Покръщение в Преславския двор“ отново е изнесена на сцена, а в нея играе самият Ботев. Постепенно Войников се превръща в авторитетна личност във Влашко. Той е изпратен като представител на някои градове в далечна Прага, където отново впечатлява с интелекта си.

Добри Войников е роден на 22 ноември 1833 г. в град Шумен, в семейството на духовник. Баща му, поп Васил, е известен с влечението си към музиката и любовта към България – две изключително важни качества, които са унаследени от сина му. Младият Добри е подложен на превратностите на съдбата още от малък. Едва на 3-годишна възраст уважаваният му баща умира и оставя сами двамата с майка му. Вдовицата обаче дава

му го отвежда отново до България. Прибира се в Шумен, където първо работи като магазинер, а по-късно като учител. Той е човекът, който въвежда музиката като задължителна част от образованието на българчетата. Настоятелството на училището в Шумен е удивено от способностите на Войников и го прави директор. Периода на неговата преподавателска дейност някои наричат „златния век на български-

През 1869 г. е дадено началото на Българското книжовно дружество (днешната Българска академия на науките), а Добри става един от учредителите. В началото на 70-те, възрожденецът се мести в Букурещ, където си сътрудничи с Любен Каравелов.

По същото време написва най-доброто си произведение – „Криво-разбраната цивилизация“ – която критикува чуждопоклонничеството, която според много историци е напълно актуална и в днешно време. Във Войниковата комедия анекдотичното възприемане на темата е подменено с драматично. Защото комедията „Криво-разбраната цивилизация“ по същество е драма за подменената идентичност. Хаджи Коста още в първите си реплики оплаква изгубената традиция. Софрата, огнището – важните знаци за семейната общност, са разтурени. Домът е напуснат от охраняващата го патриархалност. Самият „патриарх“ Хаджи Коста трудно би могъл да наложи здравата традиция, защото изглежда като експонат от друга културна традиция. В ремарките към първо действие е описан „с потури, ферменя, фес, седнал на мендерлика, с дълъг чибук, пуши“ – твърде ориенталският му изглед е нашенската антитеза на крайната модерност, по която са се повели жена му и децата му.

Майката, която по природа трябва да продължава и да пази рода, в лицето на Злата стига до абсурда да превръща децата си в несвои. Димитраки и Анка тя определя с нескрита гордост като французи:

Снимки: архив

„Виж, като си доде от Авропата, какъв са изменил? Поприличал на френче: сякаш не е наш син.“ А Анка „Като са накичи, сякаш не е българка. ...Мяза на съща французка...“ „Необузданият стремеж към чуждото е довел до парадокс брат и сестра да не си приличат по родителите, т.е. по „своето“, не само като културна традиция, но и като природа, а тяхната еднаквост да идва от „чуждото“. Особено болезнена за Възраждането е подмяната на езика, който е един от важните маркери за национална идентичност. При среща Димитраки, Анка и Злата маниерно започват диалог на смешен френски. Недопустимо за всеки морал пък е отричането от родителите, равнозначно на отричане от себе си – Анка: „...Да не ми станяше баща. Защо господ не ма е дал дъщеря на един европейец, на един цивилизован баща?“, и Димитраки: „Да зная, че има (показва с пръста си) толкова месо българско у мене, отрязвам го и го хвърлям на кучетата. ... Тъй, Марийке, тъй; ти гледай да са цивилизуваш, па сетне да мож да са откажеш от българщината; защото на света няма по-просто нещо от българката и от българската поезия.“

Войников не може да прости това гротесктно изкривяване на българската идентичност. Морализаторски авторът отнема честта на обърканото семейство на Хаджи Коста. А виновникът за настъпилия хаос в ценностната система на българската добродетелност – мосю Маргариди, наказва с безславна смърт. Тя е възмездие и символична присъда на злото, дръзнало да наруши родния космос. Заради по възрожденски търсената поука Войников нарушава правилата на комедийния жанр и съчинява трагичен финал на „Криво-разбраната цивилизация“. Вместо модел за българска идентичност, ситуирана във възрожденското настояще, Войников предлага нейния антимодел. Всеки народ преминава през различни етапи с цел да се цивилизова, българският народ – също. Добри Войников не отрича цивилизована Европа и не е против това бълга-

рите да се наричат европейци, но не приема деморализацията, породена от чуждите нрави в момент, когато държавата се „изправя на крака“.

В средата на 70-те Войников учителства в Гюргево и създава нов църковен хор, с който почита деня на светите братя Кирил и Методий. През цялото време обаче не спира да мечтае да се върне в България. Той прави всичко по силите си и се сдобива с руско поданство, което да му осигури спокоен живот на родна земя. Още със стъпването си на османска територия обаче, той е арестуван, отведен в Русе, за да бъде съден, но там не е признат за виновен. Няколко години по-късно Освободителната война заварва Войников в град Пловдив. Той е мобилизиран като ценен преводач към 12-ти армейски корпус, където става свидетел на много борби и сражения между руснаци и турци. Ужасите на войната оставят много сираци, които търсят убежище и спасение. Те са настанени в Лясковския манастир, където Войников е назначен за управител; погрижва се за децата и изпълнява съвестно задачата си. След като разпорежда организацията на учебния процес в новото сиропиталище, той се връща, готов за служба в щаба на руснаците. През зимата на 1877-ма Войников е назначен за придружаващ на френски кореспондент, описващ събитията около боевете в Еленския проход. По пътя на войската той посещава много лазарети и полкови болници. По онова време обаче върлува страховитата епидемия от тиф. Войников става поредната жертва на тежката болест – на 27 март 1878г., без дори да е минал месец откакто България е свободна, той умира. На погребението му се стича почти цяло Търново, там са и децата от сиропиталището. Добри Войников остава в паметта на българите със своята всеотдайна работа в името на народа, със своето благородство и с непостигнатата си приживе мечта да създаде „истинния театър“, способен да се мери с европейския.

Снежана Таскова